

ФІЛОСОФІЯ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство - це система самостійних і автономних від держави громадських інститутів і відносин, які покликані сприяти реалізації інтересів індивідів та їх колективів. Ці інтереси і потреби виражаються і здійснюються через такі інститути громадянського суспільства, як сім'я, система освіти, наукові та професійні об'єднання, організації, асоціації, що здійснюють свою діяльність на основі реального самоврядування: територіальні, виробничі, за інтересами. Громадянське суспільство - це, по суті, відкрите суспільство, тобто заснований на принципах автономності, плюралізму та субсидіарності комплекс індивідуальних і групових інтеракцій громадян, здійснюваних для оформлення та реалізації різноманітних свобод, прав та інтересів у складі інститутів і самоорганізованих груп, функціонування яких забезпечує єдність цінностей і пріоритетів особистості, суспільства і держави. К.Поппер підкреслював, що «відкрите суспільство» - це суспільство, де громадяни активно і свідомо залучаються до соціальної активності і не перекладають відповідальність за власне життя на державу, вождя або харизматичного політичного діяча [3,с.196].

Провідну роль у процесі формування вітчизняного громадянського суспільства відіграє система освіти, котра є засадничим компонентом прогресивного розвитку будь-якого суспільства, реалізує механізм трансляції накопичених знань та культурних надбань від покоління до покоління. Розвинуті країни світу активно реалізують концепцію безперервної, протягом життя, освіти, сутність якої полягає в залученні якомога більшого числа осіб до освітнього процесу в різноманітних його формах. У сучасних умовах управління формуванням знання є важливою соціальною функцією держави, яка визначає превалентні цілі в галузі освіти, адекватні викликам сьогодення, не обмежуючи при цьому процесів самоорганізації та взаємодії в структурах громадянського суспільства, орієнтованих на вдосконалення системи освіти, зокрема вищої.

Безсумнівно, що нинішнє, ХХІ століття знаменується актуалізацією «суспільства знань», головна функція котрого - випереджальний розвиток когнітивних якостей особистості, освітніх систем в соціумі, інтелектуального потенціалу суспільства. В умовах динамічного соціуму освіта відіграє важливу інструментальну роль у діагностуванні суспільного «здоров'я» та пошуку оптимальних шляхів гармонізації взаємовідносин між державою та громадянським суспільством. Відкрита освіта, як складова відкритого суспільства, має на меті реалізацію прав людини на якісну освіту, та в межах даного процесу покликана вирішувати конкретні стратегічні завдання, пріоритетними серед яких визначимо:

- реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти;
- впровадження перспективних наукових розробок в практиці освітнього процесу, підвищення якості освіти на інноваційних засадах; інформатизація освіти, модернізація бібліотечного та інформаційно-ресурсного потенціалу освітнього простору;
- розширення, відносно існуючого, освітнього простору, розповсюдження його на максимальну кількість суб'єктів соціальної комунікації;
- збереження історично-культурної цілісності та етнонаціональної ідентичності суспільства та індивіда;
- підготовка освічених, висококваліфікованих, на рівні міжнародних стандартів, спеціалістів для будь-яких галузей людської діяльності.

Дослідники відкритої освіти Т.Ійосі та М.С.Віджай Кумар підкреслюють, що «історія освіти – це історія відкриття освіти», тобто освітній процес в усіх своїх аспектах знімає «завісу незнання» для всіх тих, хто є інтегрованим у освітній простір. Для студента – це знання про те, чого навчає конкретний викладач, для викладача – про те, чого і як навчають колеги в різних містах країни та за кордоном, для батьків студентів – це знання про контент навчальних програм, методику викладання в конкретному виші, для суспільства – відкрита й доступна інформація про якість

навчання в різних навчальних закладах, для роботодавця – знання про те, який обсяг знань, вміння та навичок має вчорашній студент – сьогоднішній претендент на робоче місце [1, с.8].

Освіта, як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, належить до найважливіших напрямів державної політики нашої країни.

Держава виходить із того, що освіта - це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. Також Національна стратегія наголошує на тому, що система освіти в Україні має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

У щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради у 2012 році зазначено, що поняття «відкрита освіта» охоплює різні види освітньої діяльності, в яких знання, ідеї та значущі складові методики та організації освітнього процесу вільно поширюються і використовуються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Слід зауважити, що відкритість освіти не визначається тільки її інформатизацією та комунікативністю окремих елементів. Не менш важливою характерною рисою відкритої освіти є, на нашу думку, її гуманістичність.

Гуманістичний підхід в освіті, здійснюваний у руслі філософської концепції антропоцентризму, передбачає концентрацію уваги на індивідуальності людини, її особистості, а також спрямування на свідомий розвиток самостійного критичного мислення членів суспільства, які усвідомлюють, що подальший розвиток усіх сфер життя соціуму неможливий без вирішення цілого спектру політичних, економічних, морально-духовних проблем.

Доцільно сформулювати декілька основних положень, що характеризують засадничі принципи гуманізації освітнього процесу. По-перше, презумпція пріоритету інтересів особистості над інтересами політичних структур, соціальних груп, інститутів суспільної та державної влади; забезпечення максимальної резистентності проявам контролю та примусу з боку держави; створення умов для вільного творчого розвитку кожного індивіда. По-друге, реальна можливість інтегрування в сучасний освітній простір будь-якого члена суспільства, незважаючи на стать, вік, психо-фізіологічні особливості, обмеженість вітальних (життєвих) можливостей, вимушену або добровільну маргінальність, політичні преференції, релігійні уподобання, культурні запити та інше; не формально декларований, але дійсно функціонуючий гуманізм, субстанційно іманентний цивілізованому суспільству, має визначати смислове й буттєве наповнення відкритого освітнього процесу. По-третє, актуалізація освітніх практик на основі широкого плюралізму організаційних форм, інституціонального втілення, наукових та теоретико-методологічних засад, інтеграційних принципів, мотиваційних механізмів, нормативно-правового забезпечення; консолідуючих тенденцій, заснованих на раціоналізації, оптимізації та гуманізації громадянського суспільства й держави; багаточисельні й різноманітні навчальні заклади, агреговані в освітню систему, мають продукувати індивіда, що здатен реалізуватись як свідомий виразник інтегрованої суспільної думки, високодуховний носій національної культури, активний представник загальнонародної громадянської влади.

Серед іншого, реалізація цих завдань передбачає переорієнтацію пріоритетів освіти з держави на особистість, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології загалом, тобто на європейські гуманістичні цінності й виміри.

В умовах формування громадянського суспільства важливим чинником гуманізації освітнього процесу та його відкритості є соціально-міжособистісна взаємодія, що реалізується як певним чином впорядкований обмін цінностями - власними думками, почуттями та ідеями, поведінковими проявами, науковою інформацією, світоглядними моделями. Чим вищий ціннісний потенціал подібних інтеракцій, тим більш привабливим є навчальний процес для всіх його учасників, тим яскравіше виявляється індивідуальність кожної людини, її спрямованість на самостійне критичне мислення.

Список використаних джерел

1. Відкрита освіта: колективний розвиток освіти через відкриті технології, відкритий контент і відкрите знання / За ред. Тору Іійосі та М.С.Віджая Кумара / Пер. з англ. А.Іценка, О.Насика. - К.:Наука, 2009. - 256с.

2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

3. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: Т.1. / К.Поппер.; пер.з англ. О.Коваленко - К.: Основи, 1994. - 444 с.

4. Портная Е.Б. Модель формирования социально-гуманитарных знаний /Е.Б.Портная // Общество - вчера, сегодня, завтра. Межвузовский сборник научных трудов. - Вып.5. - М.: МГУПИ, 2009. - С. 70-75.